

Osnovni cilj ove edicije je objavljivanje izvornih znanstvenih članaka vezanih uz srednjovjekovnu povijest, a osobito uz razdoblje od X. do XII. stoljeća. Studije u ediciji mogu biti monografije, članci ili zajednička djela više autora. Edicija sadrži u prosjeku od tri do četiri članka napisanih na francuskom. Unutar dijela "Mélanges" obično su jedan do dva članka stranih autora koji iznimno mogu biti prevedeni sa stranih jezika zbog teže pristupačnosti ili su namijenjeni užem krugu čitateljstva. Svaki članak je ograničen na 50 do 60 stranica. Svakom članku prethodi sažetak na francuskom i sažetak na jeziku po izboru autora. Ilustracije se eventualno mogu uključiti u izdanje uz prethodno odobrenje reproduciranja. Područja istraživanja su vrlo različita, od crkvene povijesti, epigrafike, povijesti umjetnost do književnost, biografije i slično. Edicija također sadrži prikaze i recenzije francuskih i stranih djela s problematikom iz tog razdoblja. Usto, jednom godišnje u ediciji *Cahiers* tiska se opsežna bibliografija svih novoobjavljenih knjiga s područja ranog srednjeg vijeka. Navode se samo imena autora i nazivi djela uz dodatno tematsko abecedno kazalo.

La paix de Dieu dans son contexte (989.-1041.) (3-35) rad je Dominique Barthelemy. Članak je podijeljen u četiri poglavlja: 1. problematika XIX. stoljeća: svećenstvo i narod u "feudalnom društvu"; 2. nova dramtizacija; 3. je li "Božji mir" bio narodni, subverzivan, protucrkveni?; 4. eshatologija za vrijeme Božjeg mira. Umjesto da se tisućitu godinu promatra kao ključni datum iščekivanja kraja svijeta, autor postavlja kao osnovu problema činjenicu da je zapravo cijelo razdoblje oko godine 1000. vrijeme velikih suprotavljanja unutar društva na kraju te godine i prije. Kontekst ovog razdoblja je većina povjesničara interpretirala kao razdoblje "feudalne revolucije", te s donekle romantičnim pozivom na nekakav mit o teroru. Autor, uz mnogo referenci na izvorne tekstove, vrši zapravo kritiku historiografije XIX. i XX. stoljeća kako bi upozorio na pojednostavljeno tumačenje izvora. Također, on postavlja cijeli problem u jedan opći kontekst. Treba se, kaže autor, prisjetiti činjenice da su tada vladali glad i bijeda. Također treba primjetiti kako su teokratske institucije zapravo bile tek produžetak jedne karolinške tendencije u kojoj su svećenici bili poštovani. Oni su iskoristili taj položaj kako bi promovirali "Božji mir" u obranu siromašnih od ponovno ojačanog viteškog plemstva koje je zaboravilo kako mu je mač dan u svrhu obrane najslabijih. Uz to, autor podsjeća na prisutnost pučke pobožnosti obojene jakim folklorom, u koji spada kult lokalnih svetaca, koji se suprotavlja svećeničkoj kulturi. Kao dodatni čimbenik potrebe razdvajanja tisućite godine s "Božjim mirom", autor navodi kako su i sami suvremeni pisci toga razdoblja, poput Raoula le Glabre i Adémara de Chabannes, pretežno živjeli u jednom cikličkom svijetu, a bez pretjerane svijesti o podjeli tisućljeća na stogodišnja razdoblja ili tisućljeća na deset stoljeća. Zato je svako pretjerano povezivanje apokaliptičkog citata datiranog oko tisućite godine s milenarizmom pojednostavljujuće. Tek kada se spoznaju svi složeni djelovi feudalnog društva, Crkve, pučkog čimbenika, moći će se bolje postaviti problematiku u kontekst. U tom svjetlu, "Božji mir" se pojavljuje kroz dvije cjeline: krutog društva koje se ne raščinjuje i vjere u kojoj su jače izraženi spasiteljski motivi pod vodstvom svećenstva nego iščekivanje kraja svijeta.

La Chronique de Jordan Fantasme : épique et public lettré au XIIe siècle (37-56) članak je autora Philipa E. Bennetta. Korištenjem mnogobrojnih citata iz *Kronike Jordana Fantasme*, pjesme iz XII. stoljeća, autor donosi njegovo mišljenje glede žanrovske razlike između epa za pjevanje i epa za čitanje. Tema obrađuje bunt mladoga kralja protiv Henrika II. Plantagenéta 1173. god. Autor analizira unutrašnju strukturu teksta kako bi uvidio prirodu njegove retorike i snažnu prisutnost fonetičkog aspekta. Zaključuje kako, usprkos tome što je tekst sastavio načitan kler i što se poziva na načitanog kralja, *Pjesma kralja Henrika* je osmišljena da bude

pjevana ili glasno čitana i to na pučkom jeziku uzimajući vanjski oblik viteške pjesme. Tekst je, dakle, namijenjen kraljevskom dvoru, a možda i hodočasničkim mjestima, usprkos njegovog "pučkog" književnog oblika. Svrha mu je slavljenje milosrdnog djelovanja kralja i susproštavanje autoru hagiografskog djela *Života svetoga Thomasa Becketa* kapecijanske propagande.

D'Auxerre à Cluny : technique de la peinture murale entre le VIIIe et le XIIe siècle en Bourgogne (57-90) studija je autorice Juliette Rollier-Hanselmann podijeljena u četiri velika poglavlja: 1. karolinško naslijeđe; 2. karolinški primjeri iz Burgonje i sjeverne Italije; 3. romaničko slikarstvo u Burgonji; 4. doprinos Teofilskog teksta iz XII. stoljeća za studij tehnike zidnog slikarstva. Na temelju analize dvanaest zidnih slika u Burgonji, autorica zaključuje da se u to vrijeme koristila tzv. *miješana tehnika* (freska i slika na suho). Jedino u većim svetištima su slike bogatije plavom i zelenom bojom, pa čak sadrže elemente crvenog pigmenta otkrivenog uz pomoć spektrometrijske analize.

Les oeuvres romanes accompagnées d'une inscription. Le cas particulier des monstres (91-102) rad je belgijske autorice Jacqueline Leclercq-Marx tiskan unutar "Mélanges". Građa je, s mnogobrojnim ilustracijama, podijeljena u dva dijela: monstrem i identifikacijski natpisi: vanjski pristup; koncept između riječi i forme. Studija se temelji na *Korpusu natpisa iz srednjovjekovne Francuske*, te razmatra jedino reljefe monsturna popraćene natpisima. Autorica zaključuje kako ne postoji nikakva dosljednost u odnosu između podloge, situacije i kaligrafskog prikaza. Zapravo, nominalan natpis se više približava razvrstavajućem znaku nego jednoj identifikacijskoj legendi i u užem smislu. Upotrijebljeni stil tih natpisa je pretežno kičasti s pretjeranim ukrasima bez potrebe.

L'épigraphie du tympan de Iaxa à Wrocław, (103-118) je članak poljskog autora Tomasza Pociennika. Citirajući natpise s pročelja crkve Iaxe, s nekoliko ilustracija i uz pomoć tematske karte o natpisima u Europi, autor analizira dva glavna problema glede pročelja Iaxe, to jest datum izvršenja i umjetničko podrijetlo radionice. U njihovom razrješenju, autor se oslanja na analizu genealoških podataka predstavljenih likova na pročelju. Taj postupak omogućuje dataciju oko 1173./76. god. Zahvaljujući pak epigrafskoj analizi može se povezati podrijetlo ovih natpisa s natpisima iz pojedinih regija Francuske i Španjolske.

L'Arche de Noé de Saint-Savin, (123-143) članak je izraelske autorice Mire Friedman u kojem proučava bogatu ikonografiju crkve Saint-Savin-sur-Gartempe o Nojinoj arci. Rad se temelji na usporedbi različitih prikaza Noinine arke širom Europe - uključenih u ovom članku kao ilustracije - pa i iluminiranih rukopisa pjesme Caedmona, te slike W. de Brailesa i slično. Autorica dolazi do zaključka kako je raspodjela životinja i ljudi u prostoru, te prikaz ogromnih likova, ponekih anđela i drugih detalja na pročelju, unutar sekvence, nekonvencionalan. U skladu s novim istraživačkim trendovima, njezina analiza potvrđuje bitan utjecaj židovskih legendi i ukazuje na mogućnost židovskog podrijetla piktoralnog modela u ranog srednjovjekovnoj kršćanskoj umjetnosti.

L'espace dans les Lais de Marie de France : lieux, structure, rhétorique (145-157) članak je autorice Miléne Mikhaïlove. Članak je podijeljen u tri glavna poglavlja: 1. prostori - zatvoreni i/ili otvoreni?; 2. struktura pjesme *Lais-a* - zatvorena i/ili otvorena?; 3. odjekivanje u prostoru. Uz pomoć citiranja dijelova pjesme koji se odnose na prostore unutar kraljevske palače, autorica pokazuje kako su prostori organizirani na temelju igre pojmova "zatvorenog" i "otvorenog". Putem te igre, prostor je uključen gotovo ravnopravno s intrigantnim značenjem, to jest smislom tekstova pjesme. Jedna retorika prostora se na taj način uskladuje s prostornom organizacijom. Zapravo, riječima, likovima i govorom manipulira se prostorom, zaključuje autorica.

Contribution à l'étude de la transmission des cycles bibliques du haut Moyen Age. Les enluminures du Livre de Daniel dans la Bible mozarabe de 960 (159-174) rad je španjolskog povjesničara umjetnosti Javiera Vallejo Bozala. Autor analizira ilustracije *Knjige Daniela* iz prve Biblije sačuvane u arhivama samostana San Isidoro de León s ciljem općeg upoznavanja španjolske iluminacije u X. stoljeću. Već od kraja IX. stoljeća, *skriptoriji* samostana Leona, te samostana iz Kastilje su često kopirali komentare Beatusove *Apokalipse iz Liebana*. Oko sredine X.

stoljeća *Knjiga Daniela* najčešće je bila popraćena iluminiranim komentarima svetog Jeronima. Time bi se ova knjiga svrstavala među one koje su najbogatije ilustracijama o proroku u zapadnom kršćanstvu. Usporedbe biblijskog i proročkog ciklusa poznate Biblije iz 960. god. s dodacima iz Beatusovih rukopisa otkrivaju usku povezanost među njima. To svjedoči da su imali zajednički predložak, te su unosili određene inovacije. Ilustracije u ovom članku prikazuju različite varijante motiva *Tri Hebrejca u velikom plamenu*, *Prvi i drugi san Nabukodonosora*, *Suzana i starci*, te *Daniela u jami s lavovima* i *Prve Danielove vizije*.

La Vita Leopardini (BHL 4882), *source pour la Paix de Dieu* (175-180) studija je američkog autora Johna Howea koja je uključena u skupinu "Mélanges". Tekst o životu sveca Leopardina, datiran je približno oko XI. st., to jest u vrijeme života nadbiskupa Aimona iz Bourgesa. Aimon je tridesetih godina XI. stoljeća bio jedan od najuglednijih likova u pokretu "Božjeg mira" i osnivač je borbene lige za mir protiv nepokorenih vitezova. Istodobno, njegov je lik ostao sporan. Vojno je poražen 1038. god. u bitki kod Chera od Odon, gospodara Déolsa. S obzirom da je djelo *Vita Leopardini* manje više istovremeno s Aimonovim životom, autor pretpostavlja da taj tekst olakšava razumijevanje tadašnjeg mentaliteta. Podudarnosti su zapravo i vidljive. *Vita Leopardini* naglašava radost pri suparništvu i ističe kako čak i krvavi poraz (u Cheru je ubijeno 700 svećenika) može biti popraćen konačnom slavom. Djelo suprostavlja ideju potlištenosti ideji oholosti mučitelja. U tom svjetlu, sam Aimon bi više izgledao poput čimbenika mira, usprkos porazu, nego kao politički spletkar unutar biskupije s težnjom za materijalnim bogatstvom.

Le Beatus navarrais de Paris (Bibl. Nat., *nouv. acqu. lat.* 1366) (215-232) je studija autora Soledada de Silva y Verastegui. Na španjolskom prostoru krajem XII. i početkom XIII. stoljeća, nakon Rekonkviste i ponovnog naseljavanja samostana, javljaju se vidljive posljedice u književnosti. Pojavljuje se novi val rukopisa *Beatusa*, kopije *Komentara*, prema modelu *Beatusa* iz Liebana s kraja VIII. stoljeća. Autor razmatra ikonografiju jedne od tih kopija, navarski *Beatus* (tako nazvan prema pretpostavljenom podrijetlu) iz zadnje trećine XII. stoljeća. Autor pojedinačno analizira 19 slika: *Pojava Krista na nebu*; *Ioan prima naredbu za pisanje Otkrivenja*; *Karta svijeta*; *Žena i zvijer*; *Poruke crkva iz Azije*; *Vizija Jaganjca i četiri žito*; *Tišina u nebu*; *Pojava sedam anđela s trubama*; *Hram s kovčegom saveza i zvijer koja izlazi iz ponora*; *Mulier amicta sole*; *Čovječji sin na nebu*; *Sedam anđela izlaze iz hrama*; *Povjerenje misije sedmorici anđela od glasa koji dolazi s neba*; *Žena na zvijeri*; *Požar u Babilonu*; *Obožavanje na nebu*; *Andeo prikliva Sotanu*; *Posljedni sud*; *Nebeski Jeruzalem*. Slike, uglavnom, spadaju u romanički stil, međutim, pojedine minijature svjedoče o utjecaju apokaliptične tradicije izvan hispanskog prostora. Autor zaključuje kako, usprkos arhaičnog oblika ovog navarskog rukopisa, djelo sadrži iznimne ikonografske novitete.

La fleur inverse et la "belle folie" de Raimbaut d'Orange (233-252) članak je autora Michela Stanescoa posvećen poznatoj srednjovjekovnoj pjesmi o "obrnutom cvijetu". Među brojnim izrazima trubardurske lirike iz oksitanskog korpusa, pojam *flores inversa* predstavlja jedan od nejasnih i dosad je bio često zanemaran u književnoj kritici. U dosadašnjim su se studijama sustavno upotrebljavali navodnici kao očigledan dokaz, prema Stanescou, nerazumijevanja toga pojma. Stoviše, autor je izdvojio pogrešne prijevode ili reinterpretacije koje poistovjećuju obrnuti cvijet s bjelinom, snijegom, ili pak ljiljanom. Autor se vraća izvornoj pjesmi Raimbauta d'Orangea kako bi osporio mišljenje da je ta pjesma samo elegantna retorička igra bez puno sadržaja. Znakovi vjerovanja o obrnutom cvijetu zapravo se mogu naći u vrlo različitim civilizacijama, od Dalekog Istoka, Egipta, Islama do Zapadnog kršćanstva tijekom dugog vremenskog razdoblja. Autor prikazuje doprinos svake od tih tradicija: Platona, indijskih *Rigveda*, *Yayurveda* i *Bhagavad-Gita*, *arbor cabballistica*, židovske kabale, *carmen figuratum* i muslimanske mistike, drvo *Tuba*. Srednji vijek je u osnovi prihvatio simboliku prikazivanja čovjeka u obliku *arbora* ili *plante inverse* oslonivši se na Platonovu podjelu ljudske duše u tri oblika. U XII. stoljeću, Chalsidiusov prijevod Platonovog *Timeja* je bio predmet velikog štovanja; u tom djelu su spojeni koncepti grčkog naturalizma i kozmogonička ili teogonička tradicija. Usporedba čovjeka s "obrnutom biljkom" se poistovjećuje s poimanjem makro i mikrokozmosa u kojemu čovjek u cijelosti označava kozmos s ciljem da se njegova duša oslobodi tijela kako bi se vratila nebeskom podrijetlu.

Neoplatonisti i crkveni oci su zadržali elemente tog kozmogoničkog "orfejskog" pjesništva, koje se pojavilo u VI. stoljeću sadržavajući temeljne grčke koncepte makro i mikrokozmičke dimenzije. Nakon prikaza ovog općeg kulturološkog i mističnog konteksta, autor vrši analizu nekoliko stihova ili slika iz različitih srednjovjekovnih i drugih dijela. Tako razmatra *Knjigu maniheističkih psalama*, *Valentinovo Evanđelje istine* iz II. stoljeća, *De Mundi Universitate* Bernarda Silvestra, Danteovu *Božanstvenu komediju*, *Pjesmu nad pjesmama*, pjesme Seodulijusa iz Liègea iz IX. stoljeća i drugo. U tim djelima autor prepoznaje koncept cvijeta ljljana kao pjesničkog oblika "obrnutog cvijeta", pun prethodne simbolike i snuša, uz dodatno povezivanje ljljana s kultom Bogorodice u XII. stoljeću. Prethodna opsežna analiza omogućava autoru da dublje analizira Raimbautovu pjesmu. Navodi dosta stihova ove pjesme uz prijevod na francuski jezik kako bi spoznao svu simboliku koju ona sadrži. Autor zaključuje kako se pjesma razlikuje od ostalih trubadurskih modela. Bernart Martia i Pier iz Auvergne se žale na moralnu izopačenost svijeta. Raimbaut pak preuzima *floru inversu* u obliku pozitivnog pjesničkog ideograma, u kojemu ljubav predstavlja transcendentnu tajnu okrenutu prema dolje. Takva ljubav omogućava pjesniku kreiranje anamorfne slike svijeta. Čitava pjesma je dakle organizirana oko te nemoguće slike koja djeluje kao načelo otuđenja pjesnika i razduždanosti govora. Ta "slatka ludost" posjeduje "bel saber" kojim su se ponosili najslavniji trubaduri.

Deux notes sur la croix appartenant à Manuel Comnène (253-259) autorice Elzbiete Dabrowske, članak je tiskan u "Mélanges". Autorica razmatra dva problema vezana uz relikviju Pravog križa koja se danas nalazi u trezoru Notre-Dame de Paris. Članak je podijeljen u dva dijela: 1. Daticija posvete; 2. Datum i okolnosti dolaska relikvije Pravog križa u Poljsku. Zlatno sjećanje relikvije u obliku križa sadrži posvetu Manuelu Komnenu. Zahvaljujući studiji, može se datirati posvetu u vrijeme vladanja bizantskog cara Manuela I. Komnena u Carigradu između 1141. i 1180. godine. Putem posrednih svjedočanstava, autorica osporava prijašnje teorije kako bi pokazala da je dolazak relikvije u Poljsku izazvan pljenidbom kralja Kazimira Velikog 1340. godine. Križ je bio čuvan u trezoru Poljske krune, ali se ništa ne zna o njegovoj uporabi pri ceremoniji krunjenja, do 1668. godine. Te godine, kralj Ivan Kazimir Wasa donosi križ u Francusku. Od 1828., nakon uništenja opatije Saint-Germain-des-Prés, križ postaje vlasništvo trezora Notre-Dame iz Pariza.

L'inspiration liturgique du Livre des manières d'Etienne de Fougère (261-266) je članak engleskog autora Keitha V. Sinclaira tiskan u "Mélanges". Autor proučava djelo Bretonca Etienne de Fougèresa, službenika na dvoru kralja Henrika II. Plantageneta (1151.-1189.), koji postaje biskup Rennesa 1168. god. Autor je u članku priložio nekoliko odlomaka Etienneove *Knjige ponašanja* i dodatno je citirao dva teksta Honoriusa Augustodunensisa (pastoralan i skolastički). Autor je zaključio da je Etienne bio snažno inspiriran Honorijevim tekstovima. Također ističe kako postoji uska povezanost između liturgije, propovijedi i strukture pisanja *Knjige ponašanja*. Za bolje razumijevanje Etienneovog korištenja tih modela, nedostaje poznavanje njegovog školovanja.

Réforme, reconquista, croisade. L'idée de reconquête dans la correspondance pontificale d'Alexandre II a Urbain II. (317-335) rad je Jeana Floria. Članak je podijeljen u četiri glavna poglavlja: 1. Problematika; 2. Aleksandar II. i *Rekonkvista*; 3. Reforma, oslobođenje i ponovno osvajanje za vrijeme Grgura VII.; 4. Urban II. i teologija oslobođenja. Prema autoru, većina povjesničara odbija povezati rekonkvistu na teritoriju španjolske i Grgurovsku reformu s ciljem vođenja svetog rata. No, temeljeći svoje mišljenje na prepiskama Aleksandra II. i Grgura VII., autor ističe kako je Urbanova ideja o križarskom ratu, instituciji mira i hodočašćima u Jeruzalem, već bila začeta u Aleksandrovom poimanju kršćanske rekonkviste (protiv simonijanskog svećenstva, Arapa u španjolskoj). Kod Grgura se taj pojam pretvorio u izraz *recuperatio* i to u sveobuhvatnom smislu od izopćenih svećenika, do crkvenih dobara i zemlje uz pomoć njegovih *militis* (termin s izrazito vojnom konotacijom). Cjelokupan utjecaj ideja i predožbi prethodnih papa dovesti će Urbana II. do konačne ideje o križarskom ratu u svetoj zemlji.

La chanson de Roland dans le décor des églises du XIIe siècle (337-372) je članak američke autorice Deborah Kahn. Autorica proučava utjecaj poznate usmene legende o Rolandu na monumentalnu ikonografiju. Njezin rad je podijeljen na sedam poglavlja: 1. Uvod; 2. Us-

meri sastav i ukrasi crkava; 3. Svjetovni konteksti; 4. Roland *sub pedem*; 5. Usmena tradicija i Rolandov nadvratnik u Angoulêmeu; 6. Verona; 7. *Miles Christi*. Članak sadrži fotografije ikonografskih motiva iz ovog epa na pojedinim crkvenim objektima.

La Fortune mi-partie : un exemple de la symbolique de la droite et de la gauche au moyen âge (373-379) rad je Pierrea-Michela Bertranda u "Mélanges". Uz pomoć ilustracije i pjesme iz XIV. stoljeća pjesnika Watriqueta de Couvina, autor želi pokazati razvitak prikazivanja pojma *Fortune*, to jest promjenljivosti ljudskog položaja. U romaničkom razdoblju, pojam je bio oblikovan kao boginja koja vrti ljude na kotaču, tako da su neki gore, a drugi dolje. S vremenom se sve češće pojavljuju likovi dvojakih morfoloških osobina: s desne strane su bijeli, a slijeva crni likovi. Naime autor podsjeća kako prema srednjovjekovnoj tradiciji te dvije strane simboliziraju dualizam, podjelu između dobra i zla. Svrstavanjem *Fortune* u tu podvojenost, umjetnici su jasno označavali njezinu hirovitu moć. Ovaj dualizam boja također se nalazi i u književnoj tradiciji.

Sabine Florence Fabijanec